

In een goede stamgroep is het net als thuis

Hubert Winters en Freek Velthausz

Een stamgroep is één groep, niet een verzameling kinderen uit drie verschillende leerjaren of groepen. Je zit dus niet in groep 5 maar in een middenbouwstamgroep. Als je in de stamgroep komt, ga je gewoon verder met leren waar je in de vorige stamgroep gebleven bent. De jongsten in de middenbouw beginnen na de zomervakantie niet voor het eerst met lezen. Er zijn kinderen die al kunnen lezen en schrijven en er zijn kinderen die daar nog niet aan toe zijn. De hele stamgroep voelt zich verantwoordelijk voor het leren van ieder kind in de stamgroep. Daar helpen we elkaar ook bij. Samen maken we plannen en voeren die uit. Want we weten dat kinderen van elkaar heel veel leren en daar maken we graag gebruik van. Leren is een ingewikkeld proces. En leren doe je zelf. Aan de opvoeders de taak om er voor te zorgen dat kinderen veel leerkansen krijgen. Kinderen zien andere kinderen als voorbeeld, willen ook kunnen wat andere kinderen kunnen, en willen het graag goed doen! Dat gaat het beste in een omgeving waar je uitgedaagd wordt en waar je veilig voelt.

Samen leven en werken

De stamgroep is je 'thuisgroep'. Daar mag je zijn wie je bent, daar deel je lief en leed, daar voel je je thuis. In een sterk individualiserende maatschappij is de jena-

planschool voor veel kinderen de enige plaats waar ze kunnen leren samenleven. Acht jaar lang leren samen leven en leren samen werken. Laten we er voor zorgen dat veel kinderen die kans krijgen!

In zo'n stamgroep oefen, ervaar je, hoe het is om jongste te zijn in een groep en ook middelste en oudste. Iedere rol met een eigen verantwoordelijkheid. Kinderen leren hulp vragen en bieden. Kinderen ervaren wat het is om iets nog niet te kunnen. Kinderen ervaren wat het is om nieuw in een groep te komen. Kinderen groeien van leerling naar gezelschap en meester, een eeuwenoud principe. En als de oudsten eens willen laten zien hoe belangrijk ze zijn, hoef je alleen maar te zeggen: 'Weet je nog toen jij de jongste was...'

Kinderen zitten drie jaar in eenzelfde stamgroep bij de dezelfde stamgroepleider(s). Drie jaar de tijd om samen te werken aan ontwikkeling. Drie jaar de tijd om een relatie op te bouwen, elkaar te begrijpen. En die relatie is nodig voor de ontwikkeling want 'zonder relatie, geen prestatie'.

De kinderen van de stamgroep zitten elke dag meerdere keren in de kring. Dat is de plek waar de groep overlegt, leert, plannen maakt, speelt en viert.

Het leren van vaardigheden gebeurt in kleinere groepen. Kinderen leren basisvaardigheden van en aan elkaar in

tafelgroepen. Die worden handig samengesteld: kinderen gaan daar zitten waar ze hun werk goed kunnen doen en met wie ze dat goed kunnen doen. Ook zijn er in jenaplanscholen vaste tafelgroepen, samengesteld door de stamgroepleider of door de kinderen zelf. Het gaat er steeds om dat tafelgroepen zó zijn samengesteld, dat je er veel profijt van hebt, dat je er veel van kunt leren in de breedste zin van het woord.

Ook komen groepjes kinderen aan de instructietafel of in een kleine instructiekring om uitleg te krijgen. Heel vaak helpen en instrueren kinderen elkaar en is de stamgroepleider meer de regisseur van groepjes lerende kinderen. Kinderen met specifieke talenten worden ingezet om andere kinderen nieuwe vaardigheden te leren. En het zijn niet altijd de besten die mogen helpen en uitleggen. Juist voor een kind, dat niet zo goed leest is het een uitdaging om te gaan voorlezen aan jongere kinderen. Eerst goed oefenen en dan mooi voorlezen. Dan ben je belangrijk, dan wil je het goed doen!

Groepsleiding

Jenaplanscholen stellen bijzondere eisen aan stamgroepleiders. Dat is nodig om succesvol in stamgroepen te kunnen werken. De stamgroepleider is vooral pedagoog en minder didacticus. Voorwaarde voor een goede stamgroep is een positief pedagogisch klimaat. Dat bereik je door te werken aan de volgende vier elementen:

LEIDERSCHAP De stamgroepleider moet vooral een leider zijn in de zin van 'opvoeder', geïnspireerd zijn door het jenaplanconcept en vooral ook goed kunnen reflecteren. Een stamgroepleider houdt van leren: Morgen moet het weer beter. Hij reflecteert doorlopend en is vanzelfsprekend een goed voorbeeld voor de kinderen. Hij laat vooral ook zien hoe het moet. Als je zelf laat zien dat boeken spannend zijn en dat je van lezen houdt, dan heeft dat zeker een positieve invloed op kinderen.

INHOUD Hoe meer je weet, des te beter kun je functioneren. Stamgroepleiders moeten goed weten wat het jenaplanconcept inhoudt. Maar ook op de hoogte zijn van de leerdoelen. Een groepsleider denkt in doelen.

Onderwijs gaat vooral uit van 'wat je moet leren' en niet vanuit 'wat je moet doen'. Als je met de groep overlegt wat je moet leren, kunnen kinderen zelf plannen bedenken hoe ze dat willen gaan leren. Je kunt de groep dan meer verantwoordelijkheid geven. Hoe meer je weet, des te beter kun je onderwijzen.

DIDACTIEK Leren doen kinderen zelf. Het is belangrijk dat stamgroepleiders weten hoe ze kinderen kunnen activeren. De actualiteit moet vaak het uitgangspunt zijn van het leren. Dat begint met verwondering, nieuwsgierigheid. Daaruit ontstaan echte vragen, waar we een antwoord op willen. Dat antwoord zoeken we vooral in de primaire bronnen door te ontdekken, onderzoeken en experimenteren en het de mensen en dingen zelf te vragen.

ORGANISATIE Als je gedifferentieerd wilt werken moet je een goede organisator zijn. Als je kinderen meer loslaat heb je veel structuur nodig. Structuur zorgt voor vrijheid. Als je kinderen alle vrijheid geeft dan ontstaat er chaos. Een goed management, een goede planning en goed kunnen samenwerken met collega's, ouders en kinderen zijn onmisbare elementen.

Net als thuis

Het jenaplanconcept vraagt om driejarige stamgroepen. Dat is wat wij graag willen, maar soms lukt dat niet, nog niet. En natuurlijk liever goede tweejarige groepen dan slechte driejarige.

Driejarige stamgroepen zijn een belangrijke basis voor een jenaplanschool en als je dat nog niet kunt realiseren moet je als school leren hoe je dat in de toekomst wel kunt realiseren. In de volgende stukjes beschrijven we onder de kopjes 'goed, beter, best' hoe je hierin als groepsleider en school kunt groeien.

*Dit is het dertiende hoofdstuk uit het nieuwe jenaplanboek, waar Hubert Winters en Freek Velthaus op dit moment de laatste hand aan leggen.
Fotografie: jenaplanschool Elckerlyc, Gennep, de Driestam, Eindhoven en Jenaplaneet, Alphen aan de Rijn*

Een mogelijk groeiproces voor een stamgroepleider en school

Goed

Kinderen zitten in een driejarige stamgroep. Voor het aanleren van basisvaardigheden wordt er veel gewerkt in vorderingengroepen. Deze komen voor het grootste deel overeen met de leerjaren. Kinderen die ongeveer even ver zijn in hun ontwikkeling komen op vaste tijden bij elkaar voor instructie en eventueel ook voor de verwerking. Zo kunnen er vorderingengroepen zijn voor rekenen, taal en lezen. Kinderen hebben de mogelijkheid om voor de verschillende basisvaardigheden in andere groepen te zitten. Zo kun je met rekenen veel verder en met lezen nog niet zo ver zijn als je leeftijdsgenoten.

Het werken in vorderingengroepen vereist een goed overleg tussen de stamgroepleiders. Uiteindelijk is een groepsleider de eerstverantwoordelijke voor het leren van de kinderen in zijn stamgroep. Je moet dan goed weten hoe het met je kinderen gaat in de verschillende vorderingengroepen.

In de stamgroepen vinden vooral de kringen en het werken aan thema's plaats. Er is een groot verschil in de organisatie van de cursussen en het stamgroepwerk: de cursussen in vorderingengroepen en het meer thematisch werken in de stamgroep.

Het stamgroepwerk bestaat uit samen spreken, vooral in de kring, samen spelen, samen werken aan thema's en samen vieren.

Bij het stamgroepwerk en bij de cursussen is er veel aandacht voor samenwerking. Het onderwijs wordt zo georganiseerd dat kinderen veel mogelijkheden krijgen om samen te werken.

Beter

Kinderen van de driejarige stamgroepen werken in tafelgroepen van drie of vier kinderen. Stamgroepleiders zijn heel goed op de hoogte van de talenten van de kinderen. Die worden dan ook vaak ingezet. Leren begint heel bewust bij wat kinderen al kunnen. Zo kan de groepsleider bevorderen dat kinderen veel van en aan elkaar leren. Die talenten zoeken we ook bij de stamgroepleiders van de bouw. We maken bijvoorbeeld gebruik van het specifieke taaltalent van een van de collega's, zodat alle kinderen van de bouw of van de school daarvan kunnen genieten. En het motiveert als je mag werken vanuit je passie.

We zijn vooral op zoek naar talent. We gaan niet uit van wat je niet kunt, maar juist van waar je goed in bent. Als leren lastig is, zoeken we naar de juiste ingang om het leren te bevorderen. Als het opdreunen van de tafels van vermenigvuldiging niet lukt, dan proberen we het met een lied of door het te stappen.

Best

In de driejarige stamgroep hebben kinderen geen vaste plaats. Net als in veel kleutergroepen kies je een plek die handig is om je werk goed te kunnen doen. In de stamgroepsruimte zie je dan ook veel verschillende werkplekken. Natuurlijk een vaste kring, zodat we snel even samen kunnen komen om iets te bespreken. Er zijn plekken om samen te werken en plekken om ongestoord alleen te werken. Er is een grote instructietafel en er zijn hoeken met verschillende functies, vaak ook afhankelijk van het thema waaraan de groep werkt. Het thema waaraan we werken is zo veel mogelijk het uitgangspunt voor het leren in de stamgroep. Het schrijven van teksten, uitbreiden van de woordenschat, leesstrategieën worden steeds betekenisvol ingezet en hebben te maken met het thema. Als het nodig is, wordt er effectief instructie gegeven. Iedereen begrijpt dan ook waarom je dit moet leren.

De kinderen hebben ook zelf een overzicht van de leerlijnen en doelen, zodat ze weten waaraan ze moeten werken. De manier waarop de doelen bereikt worden, bespreken we veel samen in de groep. Kinderen dragen veel ideeën aan om te leren. We werken niet veel met werkbladen, maar doen veel betekenisvol werk. We weten waar we naartoe werken: een tentoonstelling, interview, documentaire of een musical.

Buiten de stamgroep zijn er veel mooie leerplekken. Kinderen hebben geleerd daar goed mee om te gaan. Ze storen elkaar niet en denken mee hoe we de school meer en meer kunnen maken tot een leef- en werkgemeenschap, een werkplaats voor kinderen in en om het gebouw.

Hiervoor zijn er wekelijks groepsvergaderingen en is er een kinderparlement. Zo werken we samen aan een interessante, uitdagende leeromgeving voor alle kinderen.